

СЕКЦІЯ «ЗАГАЛЬНЕ МОВОЗНАВСТВО»

УДК 82.085:34(075.8)

Онуфрієнко Г. С.

д-р філос. у філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

АКТУАЛІТЕТИ РИТОРИЧНОГО ВИМІРУ СУЧАСНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Мовна комунікація як універсальний інструмент життєдіяльності соціуму в цілому і професійних дискурсів й індивіда зокрема є об'єктивно складною комплексною проблемою, наукове вивчення якої зумовлене і різними ракурсами дослідження (наприклад, функційним, системно-структурним, компаративним), і контекстами різних гуманітарних та соціальних наук (риторики, лінгвістики, логіки, етики, соціоніки, естетики, соціології, психології, конфліктології, педагогіки), і концептами сучасних теорій (зокрема, рольової поведінки, ритмів мозкових хвиль) та усталених парадигм (наприклад, лексико-граматичної в різних природних мовах), і національними та гендерними особливостями комунікаторів, і самими завданнями й метою здійснюваного аналізу. Останніми десятиліттями в умовах глобалізації світу вербальну комунікацію оцінюють у загальногуманітарному сенсі (Зарецька О., Маслова В., Михальська Г., Яшенкова О.), визначають місце і роль національної риторичної парадигми у світовій логосфері (Барт Р., Вежбицька А., Сопер П., Томан І.), аналізують її еволюційний контекст в різних дискурсах у сучасному публічному форматі (Бацевич Ф., Космеда Т., Онуфрієнко Г., Партико З., Почепцов Г., Сагач Г., Щербакова О.). Мета цього дослідження – окреслити і вмотивувати найважливіші риторичні пріоритети комунікації в сучасних фахових дискурсах відповідно до завдань виконуваної кафедральної НДР «Мовна комунікація у часопросторі і професійному дискурсі» (НУ «Запорізька політехніка», 2018 – 2021).

Розуміння мовної комунікації як пришвидшеного обміну інформацією, тобто новими знаннями, достовірними даними, об'єктивними результатами, логічними висновками, підтвердженими експериментами, доведеними гіпотезами, а риторики як лінгвокультурологічної науки про ефективне / конструктивне і переконливе / доказове спілкування [4] дозволяє обґрунтувати сутність й ієрархію взаємопов'язаних атрибутів риторичної платформи сучасної професійної комунікації. Оскільки інформація – обов'язковий носій і невід'ємний атрибут професійної комунікації, медіа та соціальних мереж, то найпершим з актуалітетів риторичного виміру повідомлюваного є і має бути інформаційна «гігієна» (достовірність, якість,

повнота, актуальність, відповідність цілям і завданням консітуації), яка корелює з поняттєвістю, що вербалізована термінами як мовними знаками спеціальних понять та їх дефініціями. Втім, у професійних колах нині спостерігається не тільки чимало випадків псевдоінформування (наприклад, замість конкретних і достовірних аргументів використання словосполучень на кшталт “на мою думку”, “я вважаю, що...”, “переконаний у тому, що...”; приписування загальновідомому чи такому, що фактично відоме у вузьких колах і раніше, ознак нового тренду, нових висновків і результатів; привласнення чужих ідей, результатів здобутків замість об’єктивних даних про їх автора), але навіть і дезінформування як способів психологічно-маніпулятивного впливу задля введення слухачів / співрозмовників в оману (наприклад, поширення неправдивого як нібито правдивого, зокрема, у вигляді вигаданих результатів, опитувань, оцінювань, відгуків, висновків; свідомо безвідповідальне спотворення цитат; сфальшовані статистичні дані; упереджений виклад фактів; прямий плагіат; викривлення сутності принципово важливих та / або базових термінів і їх дефініцій; наведення не повністю достовірного; інсценізація подій; академічна недоброчесність; приховування професійних досягнень інших; підміна понять; звуження чи розширення теми комунікації для провокування або маніпулятивне переформатовування результатів її вивчення тощо). Унаслідок відсутності чи недостатності інформаційної “гігієни” в комунікації як окремих індивідів, так і мікросоціуму обов’язково виникатиме, з одного боку, потреба ідентифікувати факти, а з іншого – постане необхідність протидії тому, що заважає або, спотворюючи інформацію, навіть руйнує професійне спілкування – інструмент активного функціонування продуктивного колективу. Дезінформування, дедалі все більше і частіше непокоячи суспільство, маніфестується й такими негативними явищами, як тролінг та мобінг (кібермобінг, сендвіч-мобінг, босинг, десигналізаційний, відбірковий), що вимагає залучення для їх нейтралізації достатнього превентивного ресурсу, закріпленого й на законодавчому рівні [1].

Інформаційна «гігієна» професійного спілкування є платформою наступного актуалітету риторичного виміру вербальної комунікації – доказовості істинності / правдивості повідомлюваного, що дозволяє досягти другої мети в процесі обміну інформацією комунікаторами: переконати достатньою кількістю й достовірністю наведених аргументів, цитатій, статистичних і соціологічних даних тощо. Доказовість повідомлюваного, як й інформаційна «гігієна», передбачає активне й коректне відповідно до дефініцій використання мовних знаків спеціальних понять, як-от: однослівних термінів, складених термінів, термінів-словосполучень, абревіатур. Плутанина в термінах, переважно таких, що є паронімами (наприклад, *компетенція* і *компетентність*), або нічим не вмотивована

підміна чи отождоження понять (використання як взаємозамінних різних понять, зокрема, *терміни-словосполучення* і *лексико-граматичні конструкції*, *складені терміни* і *терміни-словосполучення*) є проявом небезпечного дезінформування в професійній комунікації. Обмін інформацією неможливий не тільки без термінів, що є «вербальними маяками» повідомлюваного, окреслюючи тематичний коридор і параметри поняттєвості, але й без фахово маркованих лексико-граматичних конструкцій та усталених зворотів (наприклад, у юридичній комунікації: *на розгляд суду, завдати шкоди,запобігати злочину, ігнорувати судове рішення, по суті справи, у межах юрисдикції, у позасудовому порядку*). Розуміння лексико-граматичних конструкцій (здебільшого віддіслівних, іменникових, прикметникових, порівняльних) як інтегральної єдності лексичних та граматичних одиниць, які, сукупно не позначаючи спеціальне поняття, допускають зміну одного з компонентів / слів, що і призводить до зміни іншого / інших у повідомленні. Терміни-словосполучення – це цілісний, хоча й гетерогенний архітектоніки, термінологічний знак поняття, що має чітко визначену й прийняту в академічній науці дефініцію. Проте і терміни, і лексико-граматичні конструкції – це обов'язкові складники інформації, а тому їх знання і вправне використання фахівцями засвідчує мовнокомунікативну компетентність галузевого спеціаліста. Усвідомлення цього покладає на лінгвістичні кафедри у ЗВО невідкладні завдання щодо розроблення новаційних лінгводидактичних матеріалів, у яких зібрано не тільки терміни спеціальності студентів, але й найуживаніші / високочастотні лексико-граматичні конструкції мови їх фаху як готові фрагменти для забезпечення наукової [3, с. 153-154, 193-204, 255-256, 294-301] і професійної [2] комунікації.

За сучасних умов небезпечного «свята вербальної свободи» особливе навантаження серед актуалітетів риторичної складової фахової комунікації в усіх без винятку дискурсах припадає на її етико-естетичний ресурс, забезпечуваний професійною / корпоративною етикою інформування на трьох його рівнях: *зміст* (достовірність фактажу; відповідальність за інформацію; фахова доброчесність комунікаторів; абсолютна точність у використанні термінів та їх дефініцій; коректність у наведенні прикладів; переконливість і самостійність висновків; достатній (якщо не повний) ступінь аргументованості / обґрунтованості); *архітектоніка* (логічність взаємозв'язку та обсягів кожної з обов'язкових структурних його частин; повна узгодженість між темою / проблемою, метою її вивчення та висновками / результатами, темпоральна регламентованість); *мисленнева вишуканість* й *мовленнева довершеність* (вербальна маніфестація культури мислення, культури обміну знаннями та поглядами, культура висловлювання в монологах, діалогах, полілогах, дискусіях, дебатах, «круглих столах»,

презентаціях; мовленнєва «самодисципліна», повна відповідальність комунікаторів за все сказане).

Таким чином, риторичний вимір сучасної професійної комунікації в її різноманітних колективних формах зумовлений розумінням сутності інформації та завдань інформування, дотриманням законів організації мисленнєво-мовленнєвої діяльності комунікаторів, принципів кооперації у фаховій сфері, вимог доброчесності і теперішніх потреб цивілізованого спілкування та сфокусований на тріаді взаємопов'язаних актуалітетів, а саме: інформаційній «гігієні», переконливості / доказовості тверджень, етико-естетичному ресурсі повідомлюваного.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Онуфрієнко, Г. С. Маніфестація тролінгу і мобінгу в професійних відносинах як чинник контрпродуктивності колективу [Текст] / Г. С. Онуфрієнко // Суспільство і особистість в сучасному комунікаційному дискурсі: II Всеукр. наук.-практ. конф.: зб. матеріалів. – Запоріжжя, НУ ЗП, 8-10 квітня 2020. – Запоріжжя: НУ ЗП, 2020. – 4 с.

2. Онуфрієнко, Г. С. Навчальний російсько-українсько-англійський словник термінології кримінального та кримінально-процесуального права з мовнокомунікативними завданнями [Текст] / Г. С. Онуфрієнко, Н. В. Руколяньська, Г. О. Хацер / За заг. ред. Г. С. Онуфрієнко. – Запоріжжя: НУ ЗП, 2019. – 146 с.

3. Онуфрієнко, Г. С. Науковий стиль української мови: навч. посібник [Текст] / Г. С. Онуфрієнко. – 3-тє вид. доп. – К.: ЦУЛ, 2016. – 426 с.

4. Онуфрієнко, Г. С. Риторика: навч. посібник [Текст] / Г. С. Онуфрієнко. – 2-тє вид. доп. – К.: ЦУЛ, 2016. – 624 с.